

КОЖНА ХВИЛЯ — ЗА ТЕБЕ

Вікторія Амеліна. *In memoriam*

Оксана Луцишина
українська письменниця,
перекладачка,
літературознавиця,
лауреатка
Національної премії України
імені Тараса Шевченка (2021),
доктор філософії,
доцент студій
славістики та євразійства,
Техаський університет,
м. Остін, США

Тепер мені здається, що я знала **Вікторію (Віку) Амеліну** завжди. Останній тиждень був пекельним – і чеканням, і вже знанням, і неможливістю із цим знанням примиритися. Як тепер уявити собі життя без неї? З чого взагалі починати?

Ми познайомилися у 2014-му в Нью-Йорку, але не в тому, де вона потім робитиме фестиваль, а на поетичних читаннях НТШ (Наукове Товариство імені Тараса Шевченка – *Ред.*). Ми тоді не мали змоги по-справжньому поговорити, бо компанія була велика, і, попри трагічні обставини – початок війни на сході України, – як усі компанії однодумців, була шумно щаслива. Вікторія підписала мені примірник «Синдром листопаду». На той час я вже чула про неї від колег і друзів, зокрема від **Маріанни Кіяновської**, яка першою сказала, що проза Амеліної – унікальне явище в нашій літературі, й читати її треба обов'язково.

Віка завжди мала багато запитань, дуже різних – про окремі тексти, про літературу, про якість написаного і ненаписаного, про мотивації вчинків, про мале і велике – навіть тих запитань, над якими давно не замислюєшся, бо вони стали рутинною.

2016 року, коли я приїхала до Львова, то вже була зовсім інша Віка – не та тендітна дівчинка, яка обережно, мов у холодну воду, входила в досі не дуже добре знайомий їй світ літературних тусовок. Тоді вона вже дописувала свій другий роман – «Дім для Дому». Можливо, це був трохи сумний для неї рік, бо письменство (як би вона не любила процес і результат), здавалося, не принесло їй сподіваного: не полегшило їй болю – за Україну, за Схід, за дітей Сходу. Зрештою, її завжди цікавило щось поза літературою. На фото ми на виході з легендарної «Дзиги», де з нами були **Жанна Слоньовська** і **Мар'яна Савка**, але обличчя Вікторії сумне: вона мов дивиться у простір на щось, видиме лише їй одній.

А далі це була вже близька дружба, і, як усі близькі дружби, ні на що не схожа, крім себе самої – таких речей не опишеш і не перекажеш, всі ці опівнічні розмови і смішні прізвиська, які ми давали одна одній. У нас бували часи, коли ми реготали, а бували й такі, коли плакали – іноді поруч, частіше ж – одна одній у слухавку. Писали одна одній – «поговори зі мною, мені дуже погано» – не соромлячись і не приховуючи болю. Якщо читати цю довгу, багаторічну переписку, може скластися враження, що ми говорили переважно про біль. Але ж друг – це найменш надійний у світі оповідач, якщо говорити літературними термінами. Віка, щоправда, не говорила літературними термінами. Вона часто підсміювалася сама з себе, мовляв, вона ж не вивчала в університеті філологію.

Я казала їй щоразу, що нема сенсу уявляти собі літературу, мов якусь екзаменаційну сесію десь у башті зі слонової кістки, чи, якщо за Фаулзом, із чорного дерева. Що навпаки, набагато цікавіше і цінніше, коли в літературу приходять люди з різними – а не тільки «філологічними» – біографіями. Зрештою, я і зараз пишу історію дружби, а не історію літератури... Мені здається, так Вікторії би більше сподобалося.

**Вікторія Амеліна (1 січня 1986, Львів — 1 липня 2023, Дніпро)
українська письменниця і громадська діячка**

У 2019–2020 роках родина Віки – вона сама, її син і чоловік – жила у Бостоні, у районі Бруклайн, від якого було недалеко і до Кембриджу, де розташований Гарвард. Я приїздила туди кілька разів, одного разу – з приводу видання бостонським видавництвом «Ерроусміт», головним редактором якого є письменник *Аскольд Мельничук*, моєї поетичної збірки у перекладах англійською. Здається, Віка тішилася з того видання навіть більше, ніж я, одразу потягла мене вечірнім засніженим Кембриджем у якусь забігайлівку з устрицями та вином і змусила мене, котрій важко бути в центрі уваги навіть власної камери айфона, сфотографуватися з книжкою – ну, як це ні? ти що, це ж твоя книжка, це треба відзначити й зафіксувати для історії, це дуже важливо. Тоді ж Віка вчилася якийсь час у Гарварді, беручи курси з креативного письма. Писала англійською. Її колеги по цих курсах, викладачі та нові друзі – як-от Аскольд – любили її, всі пророкували їй велике літературне майбутнє, навіть у цій чужій, чи майже своїй (адже Вікторія жила якийсь час у Канаді з батьком) мові. Але їй не було добре у цьому великому холодному місті, достеменній колиці поетів, одному з головних міст культурної мапи Сполучених Штатів. Її завжди щось гнало й мучило, вона страждала без України, без Сходу. Власне, і її спроби писати прозу англійською були про Україну, про Схід, про війну.

Коли у 2020-му почалася пандемія, наш спільний із нею запланований вечір у НТШ, звичайно, довелося скасувати, а ми вже налаштувалися на буття разом бодай на кілька днів у Нью-Йорку (хоч і не в тому, який вона так любила). Після 24 лютого 2022 року внутрішні календарі українців назавжди помінялися, і пандемія просто загубилася, втонула, мов Атлантида, у морі нового болю, але тоді, навесні двадцятого року, це було страшно. Здавалося, всі ми стали персонажами якогось фентезі, й на нас суне армія п'їтми: у новинах щодня публікували цифри, скільки людей

у Штатах померло, скільки захворіло. Вікторія ходила гуляти щовечора понад річкою Чарльз і телефонувала мені, і ми говорили досхочу. Влітку мені довелося терміново шукати інше житло й розлучатися, а довкола мене була в усіх сенсах пустеля: пандемія розладнала тонкі механізми приятельських стосунків, Україна була далеко, і я не знаю, що було би зі мною тоді, якби не Віка – коли я ходила дивитися на квартири, вона теж дивилася їх зі мною, по відеочату, вислуховувала мої вагання і давала поради.

А потім вона повернулася в Україну. Ми далі розмовляли, хоч і рідше — тепер у неї був Нью-Йоркський фестиваль, на який вона одразу ж запросила мене (віртуально, бо приїхати у мене не було змоги), були статті і есеї, і вона кинулася в роботу, мов у стихію. Хоча, як колись зауважила *Юлія Мусаковська*, Віка і сама була стихією. Вона завжди хотіла, щоб її друзі були якомога повніше включені в її життя. Каюся, через власну роботу я не встигала за нею, відставала, щось не дочитувала, не записувала якусь відео, яке вона просила. А вона перепрошувала за огром присланого і казала тільки, що хоче, аби я була частиною її життя, аби я знала, чим вона зараз живе...

З лютого 2022 року вона робила все, що могла, для своєї країни: рятувала, писала, біла в усі дзвони, інформувала, збирала докази воєнних злочинів. Шукала закопаний щоденник закатованого *Володі Вакуленка*. Розповідала мені про врятовані родини з окупованих територій, писала про них, як про рідних: *«Це тепер моя родина, і вони живуть у мене»*. Побачилися ми вже аж у грудні 2022-го, у Кракові, куди Віка приїхала до сина. Я їхала в Україну – всього на півтора тижня, обійняти своїх.

Ми зустрілися у старому центрі й обнялися – Краків сяяв різдвяними вогнями. Мене вразило, як змінилася Віка: її обійми, завжди ніжні, стали ще і міцними, її власна сила пружно вирувала довкола неї, мов океан довкола острова. Ми провели кілька годин разом, за розмовою:

Оксана Луцишина і Вікторія Амеліна.
З архіву О. Луцишиної

вона розповідала мені про Truth Hounds, я їй – про свої сни, у яких я опинялася в окупованому місті, де палали пожежі, і в останній момент мене рятував якийсь невідомий потяг. Я ішла ним, не знаючи, чий він, наш чи їхній, чула українську мову, видихала і прокидалася. «Бідна моя, – казала Віка, – та це ж у тебе нічого, так собі вторинна травма» і запитувала: «Можна, я тебе обміну? Я тепер всіх питаю з того часу, як почала працювати з людьми, які пережили насильство».

Про що вона писала? Я читала багато її текстів, і опублікованих і ні, дуже різних – вона почала писати вірші й соромилась їх, час від часу присилаючи мені один чи два з іронічним коментарем – от, мовляв, хвилинка графоманії. Про її прозу я колись казала, що то проза нюансів – не деталей, які, всупереч поширеній думці, можна-таки вгадати, а власне нюансів – емоційних, історичних, усяких.

«Дім для Дому», зокрема, привабив мене знахідкою з психом-оповідачем: без цього історія була би трагічною, а завдяки цьому симпатичному оповідачеві вона вийшла збалансованою. Це була історія, в якій знайшлося місце для любові, а не тільки для горя. Для мене це налаштування роману, ця особлива тональність ставила його в контекст не тільки української, але й світової літератури – то була оповідь, не замкнена на стражданнях без виходу. Віка писала не лише про те, як мучилися, але і як любили (в Аушвіці, як казав *Імре Кертеш*). І ще – вона однаково міцно любила усіх своїх персонажів, і неможливо було вгадати, до кого вона почувається ближче, з ким асоціює себе. Вона і в цьому тримала баланс, її любові вистачало на всіх, навіть і в цих світах.

Я дописую цей текст, цей біль за Вікою, а за вікном у мене луплять феєрверки, мов канонада нового дня: у Сполучених Штатах завтра свято – День Незалежності.

Мов звук війни, мов найгірший з усіх тригерів, найбільчше з усіх нагадувань. Підіймаю свої старі записи, пости в соцмережах, щось вишукую, щось, що, можливо, забула, і що дуже треба про Віку сказати. Наражаюся на якісь світліни, які ми висилали одна одній, бачу її ніжне обличчя, її улюблені чорні суkenки, яких вона мала цілу колекцію, і ледь не скрикую від болю. Втрата – це коли боїшся прокинутися зранку, випасти із рятівного сну.

Восени Віка мала їхати в Париж на престижну стипендію Колумбійського університету, на яку її відібрали з тисяч кандидатів, писати документальну книжку про війну, про жінок, які пишуть про війну. Людина такого масштабу часто сумнівається в собі, і не раз Віка писала мені у важку хвилину, що, мовляв, нічого в неї не виходить із цим письменництвом, все якось не те і не так... Але жодного разу вона не сумнівалася у цій своїй книжці.

...А у травні одна рідна людина вивезла мене, вічно заморочену, на море, у прекрасний куточок світу, на острів із затишними бухтами. У бухтах бриніли хвилі, я не втрималася і записала для Віки коротеньке відео. Вона завжди любила один мій вірш, який сама я називаю віршем про котів, хоча про котів там насправді один рядочок – вірш про те, що всі на світі добрі сили – за тебе.

**Море, окремо, теж –
чуєш, море шумить?
це воно каже тобі – я за тебе.
За тебе.**

Я вимовила ці слова, записуючи для Віки хвили, котрі – за неї, назавжди за неї, у цьому світі й в усіх можливих світах. ■

Вікторія Амеліна – резидентка «Слова». Літо 2022 р.

Вікторія Амеліна. *In memoriam*

Друкується з дозволу «Суспільне»
https://suspilne.media/521201-kozna-hvila-za-tebe-pismennica-oksana-lucisina-pro-viktoriu-amelinu/?fbclid=IwAR2N0f_Oc-gQNIzS23iKVD0ZdYN0rJqIbNoxzgEG_cowfXTa95OJTmWxrqw